

# DE GROETE FONTEYNE OF MERCHBORRE, BETER BEKEND ALS DE MARBOL

*Het verhaal achter de gotische fontein op de Markt van Geraardsbergen*

**DEEL 3 EN SLOT: EEN STERK SYMBOOL VOOR GERAARDSBERGEN**

Jacques DE RO

*De Marbol, de gotische fontein op de Markt van Geraardsbergen, wordt na twee mislukte pogingen tot restauratie, eindelijk in 1930 gered, zij het dan wel door het oprichten van een replica, waarover de meningen verdeeld zijn. Deze marktbron is innig verbonden met de lange bestaansgeschiedenis van de stad. Zij is sterk aanwezig in de lokale iconografie en geldt lange tijd als sterk symbool voor de Oudenbergstad.*

## Kaarten en stadsgezichten

Zoals bouwmeester P. Langerock al in 1903 voor zijn onderzoek naar oud beeldmateriaal van de Markt met de Marbol zocht, is het hier eveneens nuttig de nog beschikbare iconografische bronnen nader te bekijken om zicht te krijgen op de bouwgeschiedenis van de gotische fontein.

De oudste aanduiding van de ligging van de Marbol vinden we op het stadsplan van Jacob van Deventer uit circa 1560. Voor het stadhuis wordt de fontein zeer rudimentair weergegeven.

Een duidelijker beeld vinden we op het geschilderd *Gezicht op Geraardsbergen* van Joos de Momper de jonge uit circa 1590. Hierop is de uitstekende pinakel goed te zien, maar verdere details van de fontein zijn niet weergegeven.

Op het stadspanorama van Geraardsbergen uit het werk *Flandria Illustrata* van Anthoni Sanderus uit 1641 staat de Marbol getekend, waarbij zowel het achthoekige waterbekken als het bovenste gedeelte van de fonteinzuil blauw ingekleurd zijn. Het blauw van de waterbak verwijst naar het neerstromend water uit de spuiers. Hierbij tellen we vijf stralen, wat er op kan wijzen dat de fontein oorspronkelijk acht waterspuwers telde, wat dan weer klopt met de aanwezige acht draagsteentjes. Het ingekleurde blauw bovenaan de fontein kan enkel verklaard worden doordat het om een stadseigendom gaat en/of een merkwaardig gebouw, zoals we het blauw ook aantreffen op alle andere openbare gebouwen op het stadspanorama. Tenslotte lijkt de spits van de pijler eerder op een vaas dan op de verwachte kruisbloem en is vrij groot in verhouding met de pijler.

Op de figuratieve kaart, getekend door Pierre Jean Van Damme in 1778 voor de aanleg van een nieuwe weg langs de Sint-Adriaansabdij, staat het hele marktplein met stadhuis en hoofdkerk getekend. De kaaimuur van de Marbol is rood ingekleurd zoals overigens alle gebouwen op de kaart. Tussen het bekken en de pinakel zijn langs weerszijden, in 45° dalend, lijnen getekend. Volgens D. Surdiacourt zouden deze lijnen de aanwezigheid van vier



*De Marbol op het schilderij "Gezicht op Geraardsbergen" van Joos de Momper de jonge (circa 1590)*



*De Marbol op het stadspanorama van Geraardsbergen van A. Sanderus (1641)*

spuiers suggereren<sup>1</sup>. We menen dat het om de vier steunijzers gaat, die we ook aantreffen in afbeeldingen uit de 19<sup>de</sup> eeuw en later. Op de spits van de pijler – ook blauw ingekleurd – merken we een wimpel, die we eveneens aantreffen op de vier torentjes van het stadhuis.

Amper vijf jaar later, in 1783 krijgt "sieur Petrus Capeau Landmeter ende costumier" de opdracht "over het meten, carteren ende illumineren de caerte van de onderaerdsche goten, ontfanghers ende riolen binnen deze stad"<sup>2</sup>. Deze aanvankelijk sterk vervuilde figuratieve kaart, waarvan hoger reeds melding, is recent grondig gereinigd, zodat opnieuw het stadhuis, de Sint-Bartholomeuskerk en de rijwoningen op de Markt duidelijk zichtbaar zijn. De tekenkunst van Capeau is opmerkelijk van een hogere kwaliteit dan deze van de



De Marbol op de figuratieve kaart voor de aanleg van een nieuwe weg langs de Sint-Adriaansabdij van P.J. Van Damme (1778)

landmetersfamilie Van Damme uit Onkerzele. Helaas blijven de contouren van de Marbol na de reiniging vaag zodat een nadere omschrijving van de opbouw van de fontein onmogelijk is. Een opmerkelijk gedetailleerde weergave van de Marbol vinden we op het schilderij "Grote Markt te Geraardsbergen" door D. Missiaut uit 1827. Hierbij is enige voorzichtigheid geboden, omwille van de artistieke interpretatie van de schilder. Het is zeker geen realistische weergave maar wel een ideale voorstelling die aan de eisen van de esthetica beantwoorden. Zo is de fontein ingekleurd met twee soorten bruin (donkerbruin voor het waterbekken en de top van de pinakel, lichtbruin voor de nissen), sterk contrasterend met het geel van de voet van de pijler met de spuiers en de steunijzers. Verder zijn de uitspringende beeldhouwde delen wit geschilderd. Wellicht heeft de schilder hier rekening gehouden met het spel van licht en schaduw. De fonteinzuil, die licht voorover gebogen staat, is verbonden met de waterbak door steunijzers en telt vier spuiers. De spits lijkt hier bekroond met een kruisbloem.



De Marbol op het schilderij "Grote Markt te Geraardsbergen" van D. Missiaut (1827)

1. D. SURDIACOURT *Evaluatie van de historische markt...*, p. 33.

2. RAG, OGA Ger (Oud Gemeentelijk Archief), nr. 1119: Capeau ontvangt voor dit werk 190 gulden.



In 1828 is het primitief kadaسترplan van Geraardsbergen klaar. Op het marktplein vinden we de Marbol tegenover de perceelsgrens tussen het stadhuis en het Vleeshuis en wordt aangeduid als "Fontein". Het is een kleine cirkel, ingekleurd in het blauw, de kleur die opnieuw aangeeft dat het om een openbaar goed gaat. In tegenstelling tot de omringende bebouwde percelen, heeft de fontein geen kadastrummer. Op de Atlas van de Buurtwegen uit circa 1847 staat de Marbol wel aangeduid met het nummer 58.



De Marbol op het primitief kadasterplan van Geraardsbergen (1828)

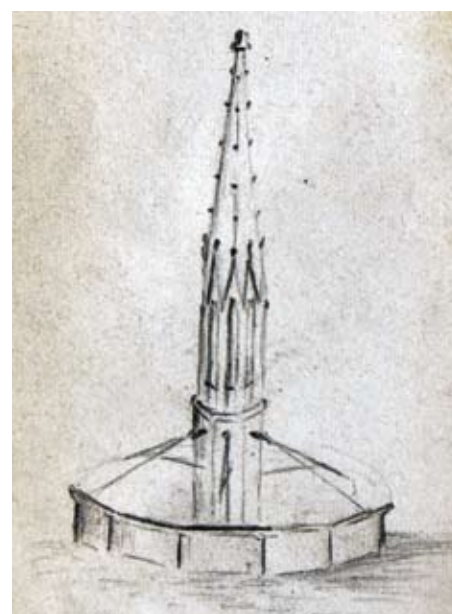
In 1849 maakt J. Hoolans bij zijn bezoek aan de Oudenbergstad verschillende litho's, niet alleen van sommige straten maar ook van de Markt. Hierbij neemt hij ongeveer dezelfde positie in, waar eertijds Missiaut zijn schildersezel heeft geplaatst. Nabij een hoge vrijheidsboom en tegenover het Vleeshuis vinden we de Marbol. Het waterbekken zit wat verzonken in het geplaveide plein. Boven op de pinakel staat niet langer een

kruisbloem maar een siervaas. Het jaar daarop maakt de jonge Auguste T'Sas (1835-1922) een potloodtekening van de Marbol. Het is het enige bouwwerk dat hij tekent tussen de talrijke portretten van Geraardsbergenaars in zijn schetsboekje<sup>3</sup>. Op een andere litho met zicht op

het stadhuis in Lodewijk XV-stijl en verschenen in *La Belgique Illustrée, ses Monuments, ses Paysages, ses Oeuvres d'Art* van E. Bruylant uit 1890 staat de Marbol, gezien vanuit de kant van de Liberale Kring. De fontein is rudimentair geschetst zodat geen bijzondere details zichtbaar zijn.



De Marbol op de litho van de Grote Markt van Geraardsbergen door J. Hoolans (1849)



Potloodtekening van de Marbol door Auguste T'Sas (1850)

3. Auguste François Ghislain T'Sas wordt op 29 oktober 1835 te Geraardsbergen geboren als zoon van François (1797-1862) en van Maria Joanna Gislena Brocorens. Hij huwt op 20 februari 1868 met Eugénie Christine Delbar. en staat jarenlang aan het hoofd van de private bank *Auguste T'Sas & C<sup>ie</sup>* in de Gasthuisstraat.



*De Marbol op de litho van de Grote Markt met stadhuis door onbekende uitvoerder (1890)*

### Foto's en zichtkaarten

Intussen zijn al foto's gemaakt van het marktplein. Wanneer we de foto van de Sint-Bartholomeuskerk met op de voorgrond de Marbol en gemaakt door de Franse beroepsfotograaf Marcel Bulteau (1853-1922) dateren omstreeks 1880<sup>4</sup>, dan zijn er nog een drietal opnames met de fontein bekend die ouder moeten zijn. We vermoeden dat de foto met een gezicht op het barokke stadhuis met vrijheidsboom, Vleeshuis en fontein de oudste is. Hierbij baseren we ons op de ramen van het Vleeshuis. Ze zijn gefragmenteerd in kleine vensterglazen, later zijn ze vervangen door grotere met bovenaan rondboogvormige. De fotograaf van dienst is hoogwaarschijnlijk Leopold Broeckaert (1831-1871), die al bedrijvig is in 1855. Op deze foto heeft de top van de pinakel geen kruisbloem noch siervaas en rondom de fontein is een verhoogde stoep met kasseien.

Dit laatste is belangrijk want op de litho van Hoolans uit 1849 is die afwezig. Op een andere foto, eveneens van een onbekende fotograaf, zien we van nabij de Marbol met links een meisje dat water schept. De ramen van het Vleeshuis zijn identiek aan de vorige foto, maar de fontein lijkt een opknappbeurt gekregen te hebben. Op de top van de pijler prijkt een siervaas en de kaaimuur is ongeschonden. De derde ongedateerde foto waarop de Marbol staat met op de achtergrond de hoofdkerk - volgens J. Van Mello dateert de foto van circa 1870 - is eveneens van een onbekende fotograaf. Enkele inwoners poseren voor de fontein. Deze vergeelde foto is later overgeschilderd in een kleurrijk palet door beroepsfotograaf Théophile L'Haire. Op het schilderij zijn duidelijk een paar scheuren te zien in de kaaimuur van de arduinen waterbak. De top van de pinakel met siervaas buigt af in de richting van de kerk.

Tijdens de belle époque krijgen we beduidend meer beelden van de Marbol. Het eigen stedelijk schoon primeert en elk historisch gebouw of pittoresk hoekje van de stad ontgaat rondreizende fotografen niet. Omstreeks 1880 maakt de eerder vernoemde Marcel Bulteau minstens twee foto's van de Markt, waarop telkens de Marbol te zien is. Op de ene foto zien we het stadhuis, nog voor de restauratie uit 1891-1896 met rechts tegenover het Vleeshuis de Marbol. Op de tweede foto staat de Sint-Bartholomeuskerk met op de voorgrond eveneens de oude marktbron. Vooral deze laatste foto - volgens J. Van Mello genomen in 1889 - is van belang omdat de Marbol er duidelijker opstaat. Wat opvalt is de nog vrij gave toestand van de arduinen kaaimuur van het waterbekken.



*Foto met de Marbol, vermoedelijk door Leopold Broeckaert genomen (Verz. Ph. Haegeman en J. Van Mello)*

4. J. DE RO, *Monumenten van papier en karton. De moderne geschiedenis van Geraardsbergen op maat van papiermakers, drukkers en fotografen*, Geraardsbergen, 2012, p. 245: Bulteau woont slechts korte tijd in Geraardsbergen, waar hij zijn fotozaak heeft op het Stationsplein.





Foto met de Marbol, genomen door een onbekende fotograaf voor 1880 (Verz. Ph. Haegeman en J. Van Mello)





Links: de Marbol door een onbekende fotograaf voor 1880 (Verz. Ph. Haegeman en J. Van Mello), rechts: schilderij naar een foto van de Sint-Bartholomeuskerk met de Marbol door fotograaf Théophile L'Haire (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)



De Marbol op twee foto's van de Markt, genomen door fotograaf Marcel Bulteau (circa 1880) (Verz. Ph. Haegeman)



De Marbol op twee foto's, genomen door notaris Désiré Declercq voor en na de restauratie van het stadhuis (Verz. A. Van der Kelen)

Ook van notaris Désiré Declercq (1842-1923) is er uit deze periode minstens één opname bekend van de Marbol met het barokke stadhuis op de achtergrond. Hier zit de fontein wat verscholen achter een kermiskraam. Een foto van de reuzenfamilie met links het neogotische stadhuis en op de achtergrond de Marbol behoort tot zijn latere werk.

In 1900 en in 1902 - en wellicht ook vroeger, maar onbekend - verschijnt de Marbol op de affiche van de zomerkermis. Samen met het stadhuis, de kiosk, de Sint-Bartholomeuskerk en de reuzenfamilie symboliseert de Marbol de identiteit van de stad Geraardsbergen. Ook op de kermisaffiche van 1914 prijkt de Marbol. In kermisaffiches van jongere datum maakt zij deel uit van de toeristische attracties die de stad rijk is. Bij een bezoek aan de stad, maakt kunstenaar-lithograaf Armand Heins uit Gent een pentekening van de gotische fontein met bijhorende tekst 'Grammont. Sur la place'.

De Marbol wordt buiten de stedelijke regio bekend dankzij de vele postkaarten met de fontein als *eyecatcher* die vanaf circa 1905 circuleren. Meestal staat zij samen met het stadhuis of de Sint-Bartholomeuskerk op de kaart afgebeeld, maar vanaf dat jaar worden er minstens vier kaarten uitgebracht waarop alleen de Marbol van nabij te zien is. Uitgevers zijn drukker Gustave Broeckaert uit Geraardsbergen, Romedenne en S.B.P. (*Société Anonyme Belge de Phototypie*), beiden uit Brussel en een onbekende. In 1906 is het de beurt aan A.D.F.N. (Auguste De Frène) uit Nederbrakel en de Brusselse uitgever Bertels; het jaar daarop verschijnt een nieuwe kaart van Broeckaert. Bertels brengt opnieuw een kaart uit in 1908 en in 1909. Tenslotte waagt Théophile L'Haire zich aan hetzelfde thema in 1912.





Kermisaffiches met de Marbol uit 1914, 1937 en 1947

De arduinen kaaimuur is op meerdere plaatsen gebarsten. De voet van de pijler, waar de koperen spuiers uitmondten, is bepleisterd maar waarbij onderaan meerdere brokstukken zijn losgekomen. Het is een gestaag proces, waarvan de verdere aftakeling te zien is op de postkaart van 1912. De staat van de beeldhouwde draagsteentjes is op de beelden moeilijk vast te stellen. Zowel in de nissen als aan de top zijn gaten en scheuren in de zandsteen dicht gevoegd. De spits met de siervaas hangt schuin en dreigt neer te storten. De Marbol biedt een troosteloos uitzicht, wanneer Stephan Mortier in 1916 zijn onderzoek start.

De siervaas die enkele decennia de

spits van de fontein siert overleefde de oorlogsjaren niet. Op een foto uit 1917 zien we vanuit de hoogte de afgebroken top van de pinakel. Een aantal toeschouwers kijkt in de hoogte wellicht naar de fotograaf, die zijn opname maakt vanuit een venster van het stadhuis. De waterbassin is leeg en gezien de foto bij het dossier van S. Mortier is gevoegd, moet hij genomen zijn tijdens zijn onderzoek. Op de eerder vermelde foto met de grote volkstoeloop op 12 november 1918, de dag na de wapenstilstand, is duidelijk de afgeknotte spits van de pinakel te zien.

Dat de Marbol er erg bouwvallig uitziet, is voor de Brusselse

drukkerij *Phobel* geen reden om de fontein toch nog op zichtkaarten af te drukken. Tijdens de vroege jaren 1920 is de Marbol tot tweemaal toe op een postkaart te zien. Vreemd genoeg staat op de ene kaart de Marbol foutief omschreven als "De Zeven Fontainen - Les Sept Fontaines".

Hoewel de instandhoudingswerken al gepland waren tijdens de oorlogsjaren, worden die vermoedelijk pas uitgevoerd in 1926. Dit wordt bevestigd door een foto van een gestutte Marbol uit het restauratiedossier genomen in dat jaar. Zowel de kaaimuur als de pijler zijn door houten balken gestut tot het oogenblik van de volledige afbraak



in 1930. Er is een tweetal foto's bekend van een gestutte Marbol tijdens de winterkermis uit de late jaren 1920. De oude fontein, in 1935 heropgebouwd in de kleine binnentuin van het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal, krijgt een betonnen sokkel. Zowel spuiers als draagsteentjes zijn verdwenen. De beeldhouwde omlijsting van de nissen en de hogels op het bovenstuk zijn doorheen de tijd sterk geërodeerd. Op de top is een nieuwe kruisbloem geplaatst ter vervanging van de siervaas. Wil men de oude Marbol voor het nageslacht bewaren dan is het best dit monument in een binnenruimte te plaatsen, zodat verdere aantasting van de zandsteen door het weer vermeden wordt. Ook de nieuwe Marbol ontsnapt niet aan het oog van kunstenaars en fotografen. Lokale kunstenaar Karel Rosier (1906-1990) maakt een ets van de nieuwe Marbol met op de achtergrond de hoofdkerk. Drukker Theo Bruylandt etst, gezien van onder de pui van het stadhuis, de Marbol met opnieuw op de achtergrond de parochiekerk. Deze ets zal vanaf 1947 en gedurende de jaren 1950 gedrukt op quasi elke kermisaffiche staan.

### Een sterk symbool voor Geraardsbergen

Elke Vlaamse stad is zowat bekend om haar eigen uniek erfgoed, zowel materieel als immaterieel. Zoals vermeld in de inleiding, heeft Geraardsbergen vandaag vooral bekendheid verworven door de Muur, Manneken-Pis en Mattetaart. Met uitzondering van Manneken-Pis, dat vooral met Brussel wordt geassocieerd, is er sprake van een streekeigen

uitstraling voor wat betreft de wielersport en het culinaire genieten. Maar tijdens de belle époque en het interbellum is het niet het plasventje dat we op de kermisaffiches terugvinden, maar de Marbol. Deze middeleeuwse gotische fontein is voor het land uniek en staat lange tijd symbool voor de Oudenbergstad. We vinden vooral afbeeldingen terug in de lokale handel en nijverheid. Isidore Van Lul (1822-1874) is vermoedelijk de eerste handelaar



Foto genomen van de volkstoeloop op de Markt op 12 november 1918 door notaris Désiré Declercq



Foto van de Marbol met afgebroken spits (1917)



Postkaart met de Marbol met afgeknotten spits (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)



Postkaarten met de Marbol, uitgegeven tussen 1905 en 1912



1905



1905



1905



1907



1905



1906



1906



1908

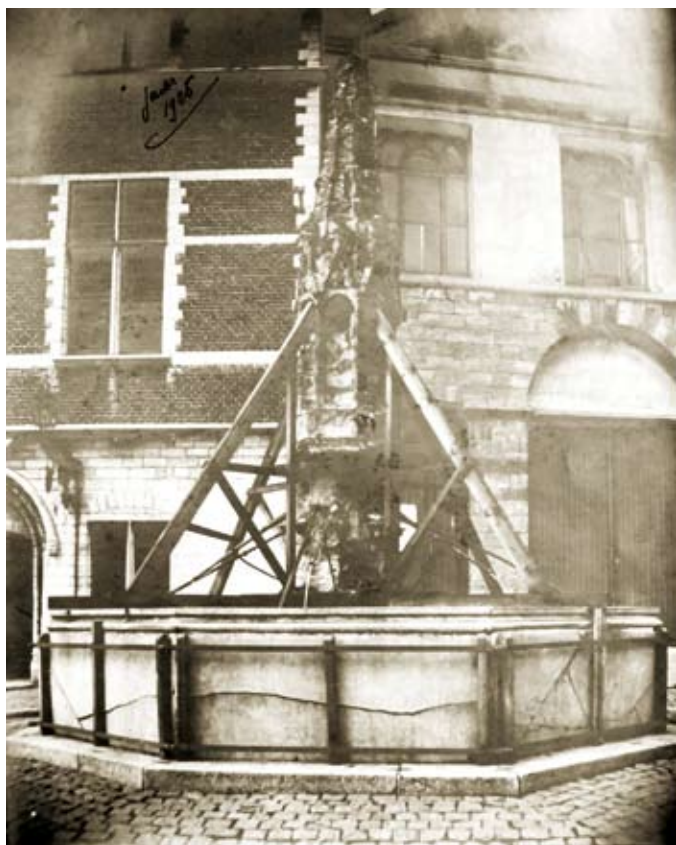


1909



1912





De Marbol met houten balken gestut (1926)



Ets met de Marbol en de Sint-Bartholomeuskerk door drukker Theo Bruylandt (ongedateerd) (Verz. Th. Bruylandt)

in Geraardsbergen die de Marbol gebruikt als symbool voor zijn zaak. Zijn familie zit al sinds de 18<sup>de</sup> eeuw in de lokale broodsector. In 1848 - sommige bronnen spreken van 1840 - start hij in de Nieuwstraat met de *Biscuiterie Grammontoise*, een suikerbakkerij met speculaaskoekjes als specialiteit. Als gedeponerd fabrieksmerk vinden we de afbeelding van de Marbol zowel op aankondigingen in de lokale pers als op briefhoofden. De familiezaak blijft met wisselend succes bestaan tot de jaren 1920. Vital Van Lul (° 1879), kleinneef van Isidore, richt in 1909 met steun van een aangetrouwd familielid Emile Matthys te Havré (provincie Henegouwen) het lucifersbedrijf *Van Lul, Matthys*

& C<sup>ie</sup> op. Opmerkelijk is het lucifersmerk *Fountain*, waarop we opnieuw de afbeelding van de Marbol vinden. Na een paar fusies binnen de lucifersnijverheid, slaagt Van Lul er in met de hulp van enkele geldschieters in 1921 de lucifersproductie in Godarville verder te zetten in een nieuwe vestiging *Nouvelle Fabrique d'Allumettes de Godarville La Fontaine*. Deze benaming verwijst terug naar de marktfontein, het symbool van de vroegere familiebakkerij. De afbeelding van de Marbol zal tot 1925 - het jaar van de faling van *La Fontaine* - op diverse lucifersetiketten *The Fountain* en *Marble Water Spout* prijken.<sup>5</sup>

De Marbol treffen we ook aan op

een pakket en een etiket van Antoine Hoebek, lucifersfabrikant in de Gasthuisstraat van 1871 tot 1900. Het barokke stadhuis beslaat bijna het hele beeld. Wat opvalt is dat het Manneken-Pis onder het balkon ontbreekt, maar niet de marktbron rechts van het stadhuis.<sup>6</sup>

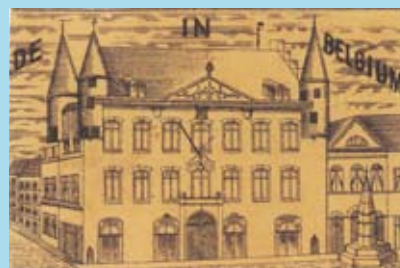
Het verband tussen het bronwater van een stadsfontein en de vervaardiging van brood of lucifers, is niet meteen duidelijk. Met de lokale drankindustrie is dit wel het geval. Theofiel De Smet (1873-1966) vervaardigt en verkoopt zeker vanaf 1912 in de Gentsestraat frisdrank, later onder de merknaam *Teo Limonade*. Tijdens de jaren 1930 noemt zijn bedrijfje "TEO", Th. De Smet en

5. J. DE RO, *Koekjes uit Geraardsbergen. Uit de bakkersovens van de families Van Lul-Paquay-Capéau*, in *Gerardimontium*, nr. 253, 2014, p. 23-31.

6. M. STROOBANT, D. ROBBEN, *Tot de laatste lucifer. Geschiedenis van de lucifersnijverheid in de Denderstreek*, Sint-Niklaas, 2003, p. 21.



## De Marbol en de lucifersnijverheid



De Marbol afgebeeld op een briefhoofd, twee etiketten en drie pakketetten voor lucifers (Verz. J. De Nie)

Zonen". De etiketten op de flesjes zijn kleurrijk en vindingrijk. Eén mineraal water draagt het merk *Téo Bronnen* en op het etiket van de flesjes staat de Marbol afgebeeld, waardoor de consument wel de verkeerde indruk krijgt dat dit water uit deze middeleeuwse gotische fontein is geput. Maar wie veelvuldig de afbeelding van de Marbol heeft aangewend bij haar talrijke producten is brouwerij *Concordia*, opgericht in

1923 door samenbundeling van een viertal lokale brouwerijen. Hoewel het putwater dat nodig is bij het brouwproces wordt opgepompt in de Gasthuisstraat, refereert de brouwerij graag naar de Marbol. De fontein staat niet alleen symbool voor de stad maar wijst de consument tegelijk op de zuiverheid van het water van deze stadsbron. De afbeelding van de Marbol vinden we op bierflessen en -glazen (*Hell's Pils, Arista,*

*Export*). Opmerkelijk is dat steeds de oude Marbol met siervaas of met kruisbloem staat afgebeeld. Slechts op twee bierglazen vinden we de replica. Dit onderscheid biedt de mogelijkheid deze producten voor of na 1930 te dateren. Verder prijkt de oude fontein op minstens een bieretiket, een bierviltje, twee opdienborden, een thermometer en op diverse geëmailleerde reclameborden en trofee bekers.<sup>7</sup>

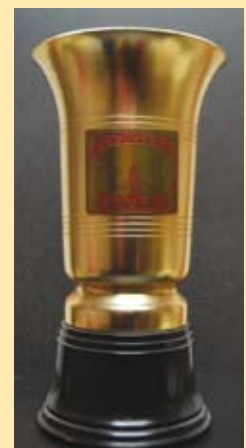
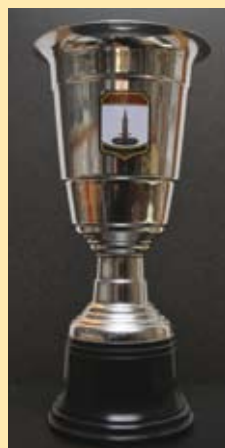
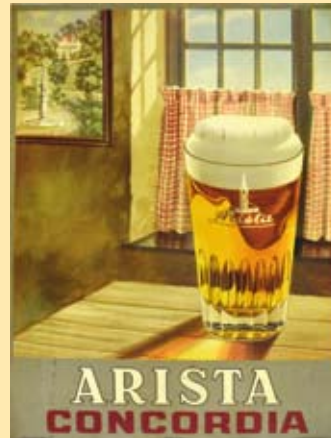
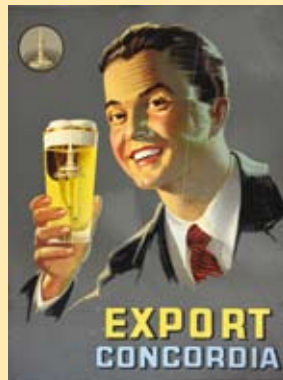


De Marbol afgebeeld als gedeponeerd fabrieksmerk en op een reclamefolder van de "Biscuiterie Grammontoise" (ongedateerd)

7. J. DE RO, *De dorst van Geraard. De dranknijverheid in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief*, Geraardsbergen, 2005, p. 133, 164-165.



De Marbol en de dranknijverheid



De Marbol afgebeeld op 1 etiket voor mineraal water, 6 bierglazen, 3 bierflessen, 1 bieretiket, 1 bierviltje, 2 opdienborden, 5 gemailleerde reclameborden en 3 trofee bekers (Verz. J. De Nie)



De Marbol als symbool van de stad vinden we ook op de voedselbonnen, uitgegeven door het *Nationaal Comité voor Hulp & Voeding* tijdens de Eerste Wereldoorlog. De oude Marbol staat er op afgebeeld met op de spits een kruisbloem, hoewel de meeste Geraardsbergenaars in die tijd de fontein steeds met een siervaas hebben gekend.

Verder vinden we het silhouet van de Marbol terug op het brievenhoofd van de boekhandel *Roger Durant*, gelegen Grotestraat 40 en dat dateert uit 1946.<sup>8</sup>

Volksdichter Jules De Bodt heeft aan de fontein een kort gedicht gewijd. Hierin vermeldt hij dat Geraardsbergenaars, zowel agenten, kinderen, pompiers als doppers, dankbaar gebruik hebben gemaakt van haar bronwater. Maar dat is nu verleden tijd door de bloeiende dranknijverheid. De replica op de Markt fungeert volgens hem de oude Marbol als vader.<sup>9</sup>

Verder is er nog een afbeelding te vermelden van de gotische fontein die de naam "*Le Harbol*" draagt. Het is een ingekleurde tekening die te vinden was tussen de verpakking van de chocoladerepen van *Meurisse* uit Antwerpen. Hierop staat de replica afgebeeld maar zonder kruisbloem bovenaan de pinakel.

De Marbol vinden we ten slotte op glasramen, op wimpels en het Geraardsbergs Heemkundig Archief bezit zelfs een kleine houten maquette van de fontein.

Kort na de Tweede Wereldoorlog pakken de Geraardsbergse communisten uit met een eigen partijblad *Manneken-Pis*. Het is even wachten, maar in 1956 rolt



## DE MARBOL

Dit is de aloude Marbol  
 waar d'agenten soms aan drinken !  
 Ook de kind'ren vinden het een lol  
 zich te laven uit palm of pintje.  
 Ook onze doppere pompiers  
 en de naaste geburen  
 halen er water met plezier,  
 om arsenaal of stoep te schuren.  
 Vroeger de doppers onzer stad  
 gingen hun dorst daar lessen  
 maar nu is't te gemeen dat nat,  
 beter uit kraan of flessen !  
 O ! Marbol blijft nog eeuwen staan  
 als wachter op de Markt.  
 Uw vader heeft ook zijn plicht gedaan,  
 houdt aan 't Hospitaal nu de wacht !

*Het brievenhoofd van  
 boekhandel Roger  
 Durant (1946)*

*Gedicht "De Marbol"  
 van volksdichter  
 Jules De Bodt*

van de pers van Louis Dyon in de Vredestraat het nieuwe blad met als titel: *De Marbol*. Het staat helemaal los van de politieke sfeer, want het draagt als ondertitel *Tijdschrift van de Rijksscholen te Geraardsbergen*. De uitgever is H. De Backer. Op de voorkaft staat een rudimentaire tekening van de Marbol van de hand van G. Sempels. Na 1958 verschijnt het tijdschrift, dat vooral pedagogische onderwerpen aansnijdt, niet langer.<sup>10</sup>

Tijdens de laatste decennia blijft de Marbol, zij het dan zeer matig, de inwoners inspireren. Zo wordt door SM *De Verbroedering* rond 1990 beslist de oude feestzaal van het Volkshuis op de Markt te ontdoen van haar socialistische identiteit en wordt voortaan zaal

*De Marbol* genoemd. De zaal verdwijnt met de afbraak van het gebouwencomplex in 2005.

En vandaag bevindt zich in de Gasthuisstraat 25 het Dagcentrum *De Marbol*, dat tijdelijke opvang en begeleiding biedt aan jongeren tussen 6 en 18 jaar en gezinnen in een problematische gezinssituatie met als doel de huidige en toekomstige levenskwaliteit van de betrokkenen te verbeteren. De reden waarom gekozen is voor de gotische fontein, vinden we op hun website:

*"De Marbol" verwijst naar een historische fontein op de markt in Geraardsbergen. ... een fontein nodigt uit tot ontmoeten, doet dromen, geeft kracht, beweeglijkheid, verandering ... vitaliteit, ... Het water van de bron geeft levensenergie, rust, is helend, sprankelend, ...*

8. RAG, HGA Ove, niet geklasseerde deel.

9. J. DE BODT, *65 jaar volksdichter. 150 liedjes en gedichten*, Geraardsbergen, s.d., p. 13.

10. J. DE RO, *Monumenten van papier en karton...*, p. 222-223.

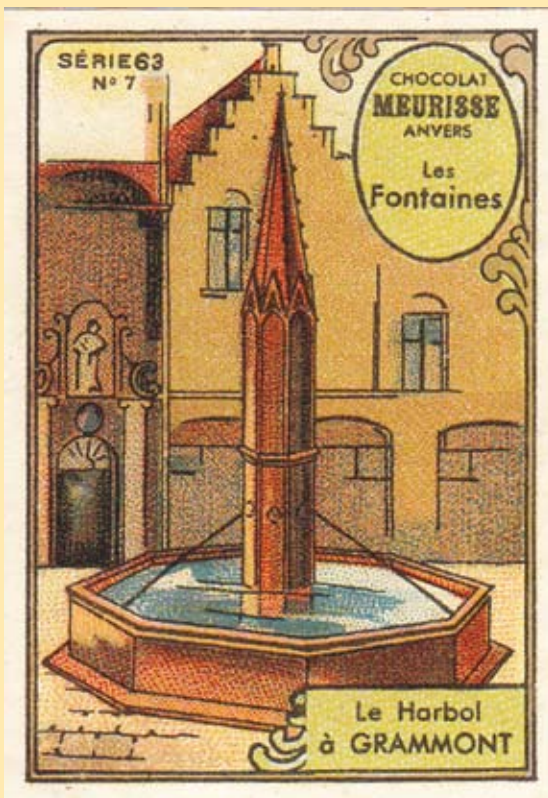




De Marbol op een voedselbon van 10 centiem, uitgegeven door het 'Nationaal Comiteit voor Hulp & Voeding' (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)



De Marbol op een wimpel van de service-club 'Fifty-One International' (Verz. J. De Nie)



De Marbol op een prentje bij de chocoladerepen van 'Meurisse' (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)



De Marbol op een glasraam (Verz. J. De Nie)



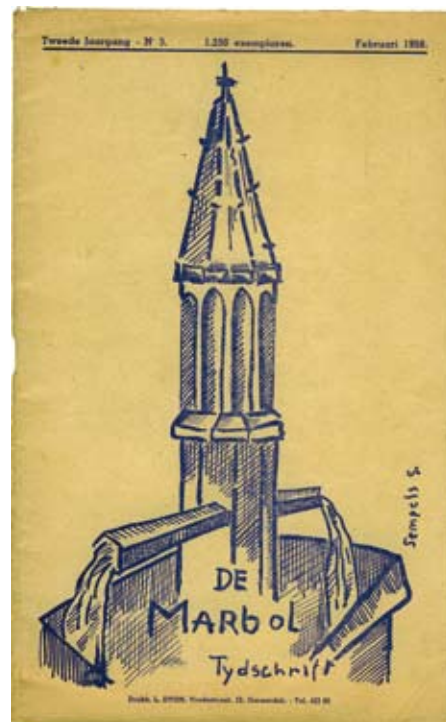
*De fontein staat symbool voor onze stroom van energie, levenskracht en waarden die betekenis hebben voor onze werking en voor de groeikansen die we nastreven voor de jongere en zijn gezin."*

### Slotbeschouwing

De gotische marktfontein *De Marbol* als trouwe wacht aan het stadhuis is ontegensprekelijk verbonden met de eeuwenlange geschiedenis van de stad Geraardsbergen. Lange tijd werd aangenomen dat de fontein dateert uit de 15<sup>de</sup> eeuw, maar onderzoek van de oudste stadsrekening en de stijlkenmerken, heeft uitgewezen dat ze minstens een eeuw ouder moet zijn. Haar bouwmeester, beeldhouwer(s) en werklieden blijven anoniem. In de oude stadsrekeningen wordt de Marbol regelmatig vermeld, maar dan gaat het steeds om herstellingen aan de loden leidingen. Opmerkelijk is dat zij alle turbulente periodes van oorlog en vernieling heeft doorstaan, terwijl het overige openbaar bouwpatrimonium er gehavend uitkomt. Uiteindelijk zijn het vooral de weersomstandigheden die de fontein geleidelijk hebben aangetast. De stabiliteit van de pinakel is zeker al een zorgenkind gedurende de 18<sup>de</sup> eeuw, gezien de aanwezigheid van steunijzers en het afbreken van de spits. De aarzelende houding van het stadsbestuur, steeds bij gebrek aan geldmiddelen, zorgt ervoor dat de restauratie op de lange baan wordt geschoven. Nochtans zijn zeer bekwame bouwmeesters (Langerock, Cobbaert, Mortier) gevraagd om aan de oude fontein haar oude glorie terug te schenken. De fontein geraakt zodanig in verval (zonder spits, schuine pinakel, afbrokkelend pleisterwerk, gebarsten kaaimuur) dat het stadsbestuur niet anders kan dan haar van de ondergang te redden. Even is toch voor een volledige afbraak geopteerd. Dankzij de kordate aanpak van bouwmeester Janssens, die de

geschikte vaklui (Den Dooven, Sinia) weet in te zetten, wordt eindelijk werk gemaakt van een "restauratie". In feite gaat het om een reconstructie, het oprichten van een replica, gezien de slechte staat van de oude Marbol. De impact op het uiteindelijke uitzicht van de fonteinzuil is bepaald door provinciale bouwkundige Vaerwyck. Volgens zijn visie zorgt het verhoogde looppniveau op de Markt, dat hij situeert op het einde van het ancien régime, voor een hogere kaaimuur van de fontein. Noodopgravingen op de Markt doen vermoeden dat dit al eerder tijdens de middeleeuwse periode moet gebeurd zijn. Hierdoor is een kortere pinakel te zien van op het marktplein. Met zijn keuze voor een hogere pijler wil hij terug naar de oorspronkelijke toestand. In hoeverre hoogte en uitzicht van de replica overeenstemt met de middeleeuwse fontein blijft voor discussie vatbaar.

De studie van de iconografische bronnen leert ons ook, zij het op een hypothetische basis, meer over de bouwgeschiedenis van de fontein. Tijdens de Hollandse periode heeft de Marbol een verhoogde kaaimuur en draagt een kruisbloem op de spits. Tijdens de periode 1827-1849 verdwijnt de kruisbloem op de top van de pinakel en komt er een siervaas in de plaats. De keuze voor een vaas houdt mogelijks verband met het barokke stadhuis, waarop twee siervazen te zien zijn op het balkon waaronder het Manneken-Pis is opgesteld. Korte tijd later moet volgens wellicht de oudste foto-opname van het stadhuis de siervaas op de spits verdwenen zijn. De Marbol krijgt tijdens de jaren 1850-1880 een opknapbeurt, de kaaimuur wordt vernieuwd en op de spits wordt een nieuwe siervaas geplaatst. Uiteindelijk zal de derde poging tot restauratie leiden tot de bouw van een replica naar middeleeuws model. Jammer genoeg is de fontein niet opgetrokken in de oorspronkelijke



*De Marbol op de frontpagina van het gelijknamig tijdschrift (1958) (Geraardsbergs Heemkundig Archief)*

Ledesteen. De Marbol voorziet niet langer zuiver bronwater aan haar inwoners maar fungeert als een bezienswaardigheid die de toerist niet kan mislopen bij een bezoek aan de Dienst Toerisme. Ze staat tijdens de eerste helft van de voorbije eeuw als sterk symbool voor de stad maar is intussen hierin haar rol kwijtgespeeld.<sup>11</sup>

Jacques DE RO  
jacques.de.ro@scarlet.be